

De redactie neemt u mee naar plekken waar driftig wordt gewerkt aan nog beter onderwijs. Voor deze nieuwsbrief spraken wij met Jelle Jolles, onder meer Universiteitshoogleraar Neuropsychologie aan de VU Amsterdam. Hij werkt op het domein van hersenen, beleving en gedrag. Wij vroegen hem of het brein van kinderen leraren kansen biedt of juist ontnemt als we kijken naar gedragsproblemen van kinderen.

Foto: StudioVU/ Riechelle van der Valk

“De omgeving bepaalt hoe het brein uitgroeit”

Hoogleraar Jelle Jolles: “De aanleg van het brein ligt vast in onze genen. Daarbovenop bepalen omgevingsinvloeden de ontwikkeling van de hersenen. Denk aan roken of het gebruik van medicijnen tijdens de zwangerschap. Ouders, leraren, school en de - emotionele - ervaringen die het kind opdoet, bepalen echter hoe het brein zich verder ontwikkeld.” De leerkracht, die doet er dus toe. Sterker nog, volgens Jelle Jolles is de leraar de motor van de (talent)ontwikkeling. Essentieel daarbij? Steun, sturing en inspiratie, van ouders en de school.

“Ouders en leraren moeten niet zomaar wachten tot het kinderbrein uit zichzelf ontwikkelt. Een actieve rol is nodig. Zij creëren de voorwaarden, waarbinnen het brein zich kan ontwikkelen. Dit klinkt misschien vanzelfsprekend, maar dat is het niet. Het is een trendbreuk met de onderwijsfilosofie dat leerlingen zelf verantwoordelijk - kunnen - zijn voor hun leren. Denk aan het ‘nieuwe leren’; een exponent van deze onderwijsfilosofie. De kennis die we vandaag hebben, wijst uit: de leerkracht moet én kan kinderen prikkelen om te leren.”

Kijk naar je eigen handelen

Volgens Jolles kunnen leraren en ouders kinderen met (kans op) gedragsproblemen prima sturen. Wij vroegen hem om een voorbeeld. Jolles: “Een 9-jarig jongetje is erg actief, weinig geconcentreerd, en in de klas erg ‘aanwezig’. De leraar heeft wel wat last van het joch, maar hij vindt het verder ‘geen vervelend kind’. De leraar vraagt de moeder of zij thuis ook last heeft van dat drukke gedrag en meldt dat hij vindt dat het kind kenmerken heeft van ADHD. De moeder moet beamen dat

ze de handen vol heeft aan haar zoon. Toch heeft ze vertrouwen in hem; hij is ook nieuwsgierig is en kan zichzelf goed bezighouden als hij maar niet afgeleid wordt. Na het gesprek met de leraar maakt ze met haar man een strak programma voor thuis. Er komt een tijdschema en hun zoon wordt minder vrij gelaten. Zo wordt er beter gelet op het slapen; eerder naar bed en eerder stoppen met spelen voor het slapen. Ook zorgen ze dat ze meer tijd nemen om hun zoon te laten verwoorden waar hij zoal mee bezig is en wat hij daar zelf van vindt. Binnen enkele weken zien ze dat hun zoon makkelijker in slaap raakt, overdag beter uitgerust is en geconcentreerder bezig is.

Gedrag is een momentopname

Ondanks het feit dat de omgeving meldt ‘dat ze het wel zouden weten met zo’n ADHD-er’ (lees: Ritalin geven) zijn de

ouders ervan overtuigd dat het kind gewoon nog erg speels is en dat hij moet leren om zijn impulsen te beheersen. De vader van het jongetje meldt lachend dat hij zelf vroeger ook zo'n actieve donder was en dat het hem na wat gemiste kansen op school uiteindelijk toch goed is gegaan. Vader is nu directeur van een goed functionerend internetbedrijf. Twee jaar later blijkt het kind over te gaan naar het VWO. Nog eens twee jaar later is hij een actieve tiener, een kind met nieuwsgierigheid en behoorlijk goede cijfers. Niemand denkt meer aan ADHD. De ouders hebben hier samen met de leraar ervoor gezorgd dat het brein zich in de goede richting kon ontwikkelen."

Ontwikkeling is niet altijd vloeiend

Jolles benadrukt dat er vele kinderen zijn zoals het verhaal van deze jongen. "De ontwikkelingssprong van kinderen en tieners heeft te maken met de natuurlijke ontwikkeling. Die is niet altijd vloeiend. Soms ontwikkelt een kind zich een tijdlang minder snel. Er kan dan een verschil ontstaan tussen de ontwikkelingsfase van het kind en de eisen die de omgeving stelt. De opvoeding door ouders en structuur en inspiratie door school en leerkracht moet het kind in dit soort fasen aanpakken en zorgen dat de eisen gedoseerd zijn. Dus niet zó groot dat het kind ze - in die periode - niet aankan", aldus Jolles.

Omgevingseisen

"Opmerkelijk is dat we een peuter of kleuter niet snel blootstellen aan omstandigheden die het niet beheerst, maar een kind of zeker een tiener wél! Een voorbeeld hiervan is het zelfstandig verwerken van de leerstof in de klas. Een leraar die deze eis stelt, zal merken dat dit niet bij elk kind lukt. Niet heel gek, want hun brein is nog tot na het 20e jaar aan het doorrijpen en ervaringen aan het opslaan. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat voor het automatiseren van bepaalde routines vele jaren nodig zijn. Het is dus niet realistisch om te verwachten dat een kind zomaar in staat zal zijn om op elk moment precies zo te reageren als wij - als volwassenen - willen. Kinderen die de pech hebben dat ze geen steunende, lerende en structurerende ouders en leraren hebben zoals in mijn voorbeeld; zullen een veel grotere kans hebben op het ontwikkelen van een leer- of gedragsstoornis."

Kansen en uitdagingen

Volgens de hoogleraar gaat het er niet om dat het kind lastig is, maar dat een kind in bepaalde situaties lastig gedrag kan vertonen. Dat heeft met de rijping van de hersenen te maken. De vaardigheid om te inhiberen, jezelf af te remmen, moet zich ontwikkelen. Bepaalde hersenmechanismen moeten daartoe rijpen. De omgeving kan dat rijpingsproces stimuleren door te sturen, te inspireren of te ondersteunen. Jolles: "We moeten beseffen dat niet ieder kind op dezelfde manier leert of kan leren. Het is ook niet vanzelfsprekend dat kinderen de intenties van ouders of leraren begrijpen, de lesstof leuk vinden en uit zichzelf al leergierig zijn op gebied van de leerdoelen van school. Wij moeten kinderen nieuwsgierig maken en datgene wat we willen aan leren zo spannend maken dat het aansluit bij het ontwikkelingsniveau van kinderen en dat zij het willen begrijpen. Hier zou naar mijn mening veel meer aandacht voor moeten zijn, bijvoorbeeld in de lerarenopleidingen."

Het draait om bewustwording

Jolles vervolgt: "Er zijn natuurlijk veel leraren die een uitstekende leeromgeving creëren en prikkelend onderwijsmateriaal gebruiken, maar ik merk ook dat veel scholen zich nog niet bewust zijn van de actieve rol die zij kunnen en moeten spelen in de ontwikkeling van het kind. Directeuren kunnen leraren duidelijk maken dat zij echt zelf in staat zijn om een verschil te maken. Leraren zijn de motor van de talentontwikkeling van een kind. En de directeur en de schoolorganisatie kan hen op verschillende manieren bijstaan. Overigens is het soms ook andersom; ouders worstelen thuis, maar door de structuur en aanpak van de leraar gaat het op school juist prima met het kind. Samen optrekken is dus cruciaal om de ontwikkeling van een kind goed te begeleiden en de talenten van kinderen te ontdekken en aan te spreken. Er is veel kennis over methoden die kunnen werken, tegelijkertijd moeten we nog meer te weten komen over hoe het in de praktijk werkt en hoe je talentontwikkeling kunt stimuleren. Hier houd ik mij met mijn centrum mee bezig."

Diagnoses zoals ADHD

Maar zijn bepaalde stoornissen niet genetisch en onveranderbaar? "Nee, gedragsproblemen zijn per definitie dynamisch. Een persoon die nu op

dit moment gedeprimeerd is, kan over twee maanden helemaal zichzelf en vrolijk zijn. Dat geldt ook voor gedragsproblemen die vallen onder passend onderwijs. Kijk maar naar de jongen die tekenen van ADHD vertoonde. Helaas worden veel te veel kinderen - door te snelle en verkeerde diagnostiek - onterecht voorzien van een etiket dat jaren aan hen blijft kleven. Ik merk ook dat gedragsproblemen als iets blijvends worden gezien; dit kind heeft ADHD, net zoals het blauwe ogen heeft. Integer werkende professionals zeggen altijd 'let op, deze diagnose heeft een beperkte geldigheid', onderzoek het nog eens na twee jaar. Op zich vind ik het wel verantwoord om waar nodig een diagnose te geven, want het kan ouders en leraren ook helpen om kritisch te kijken naar hoe zij zelf met het kind omgaan. Echter, (medische) diagnoses vereisen een zwaar assessment, meervoudige diagnostiek en een multidisciplinair team."

Ellis en het verbreinen

Wat kunnen leraren die worstelen met kinderen met gedragsproblemen eigenlijk hebben aan jouw boek *Ellis en het verbreinen*? Jolles: "Wat leraren er vooral uit kunnen leren is dat het de omgeving is die bepaalt hoe efficiënt de natuurlijke ontwikkeling en rijping plaatsvindt. Het boek bevat veel bruikbare achtergrondinformatie over de ontwikkeling van kinderen. Het gaat niet expliciet in op gedragsproblematiek, maar geeft leraren aan de hand van praktische voorbeelden wel inzicht in de samenhang tussen de breinontwikkeling en de invloed daarop van leraren en opvoeders."

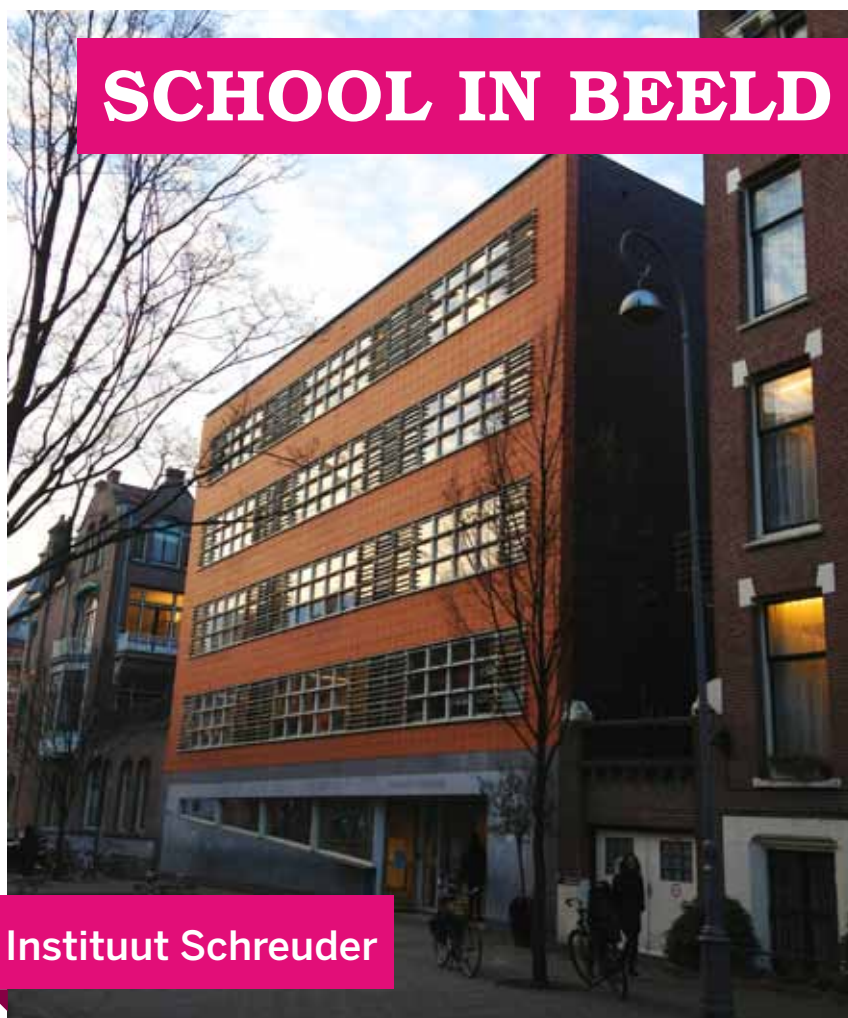

Ook ontdekken welke factoren bepalend zijn voor gedrag, beleving en stoornissen om kinderen nog beter te begeleiden?

Kijk dan op www.jellejolles.nl en bestel *Ellis en het verbreinen*.

De scholen in het samenwerkingsverband zien er erg verschillend uit. Logisch, want de ene school ligt middenin de stad aan de gracht, terwijl de andere school nabij een weiland ligt. Om een beeld te krijgen van onze prachtige scholen laten we elke keer een andere school zien. Dit keer het Instituut Schreuder, een school op de grens van Zuid en Centrum.

SCHOOL IN BEELD

Instituut Schreuder

De school werd in 1896 opgericht door de Amsterdamse onderwijzer en pedagoog J.Th.R. Schreuder. Zijn ideaal was een school waar de condities voor goed onderwijs optimaal zouden zijn. Dit door middel van kleine klassen en een ononderbroken begeleiding van de jeugd (4 – 15 jaar). Hij trachtte zijn christelijke overtuiging te combineren met een vernieuwende aanpak, waarbij hij ook de ideeën van Jan Ligthart toepaste. Deze oorspronkelijke ideeën zijn nog steeds terug te vinden in het huidige beleid van de Schreuderschool, een van de oudste basisscholen in Amsterdam.

AGENDA

Voor de komende periode staan de volgende overleggen op de agenda:

STUDIEMIDDAG SAMENWERKINGSVERBAND*

Dinsdag	5 maart		13.00 – 17.00 uur	Olympisch stadion
---------	---------	--	-------------------	-------------------

WIJKGERICHT WERKEN

Dinsdag	12 maart	Binnenstad	09.00 – 11.00 uur	De Pool
Donderdag	14 maart	Museumbuurt	09.30 – 11.30 uur	Peetersschool
Dinsdag	19 maart	De Pijp	09.00 – 11.00 uur	3e Dalton
Donderdag	21 maart	Buitenveldert	09.00 – 11.00 uur	?
Donderdag	21 maart	Apollobuurt	13.00 – 15.00 uur	2e Dalton
Maandag	25 maart	Rivierenbuurt	13.00 – 14.00 uur	Anne Frank
Dinsdag	26 maart	Hoofddorpplein	09.00 – 11.00 uur	Geert Groote 1
Dinsdag	2 april	Centrum west	13.00 – 15.00 uur	OKC Lindengracht

LEERKRACHTENDAG HGW

Dinsdag	26 maart	De Pijp	09.00 – 16.00 uur	
---------	----------	---------	-------------------	--

KERNGROEP

Maandag	15 april		13.00 – 15.00 uur	OOG Onderwijs en Jeugd
---------	----------	--	-------------------	------------------------

DAGELIJKS BESTUUR

Dinsdag	19 maart		13.30 – 15.00 uur	OOadA
---------	----------	--	-------------------	-------

BESTURENOVERLEG

Donderdag	28 maart		09.00 – 11.00 uur	OOG Onderwijs en Jeugd
-----------	----------	--	-------------------	------------------------

* Deze studiemiddag is voor de directies, intern begeleiders, bestuursleden en direct betrokkenen bij de scholen. Aparte informatie volgt nog.